

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ**

ФАКУЛЬТЕТ №2

Кафедра цивільного та господарського права

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Галузь знань 08 Право
Спеціальність 081 Право
Освітній рівень перший бакалаврський
Освітньо-професійна програма Право
Шифр за ОПП ОК 14

Мова навчання українська

Розробник:

Ксенія НІКОЛЕНКО, кандидат філософських наук, доцент кафедри цивільного та господарського права

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри цивільного та господарського права

Протокол № 2 від 02 вересня 2024 року

Завідувач кафедри

Ганна УСТІНОВА-БОЙЧЕНКО

Робочу програму погоджено з керівником проектної (робочої) групи ОПІ Право

Керівник проектної (робочої) групи
«28» серпня 2024 року

Катерина НЕСТЕРЕНКО

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача

1. ВСТУП

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Мова навчання:	українська	
Статус навчальної дисципліни:	обов'язкова	
Кількість кредитів:	4	
Загальна кількість годин:	120	
Модулів:	2	
Змістових модулів:	1	
Рік підготовки:	1-й	1-й
Семестр:	2-й	2-й
Лекції:	30 години	10 годин
Семінарські:	30 годин	10 годин
Практичні:		
Самостійна робота:	60 годин	100 годин
Індивідуальні завдання (курсова робота):	не передбачено	
Підсумковий семестровий контроль:	екзамен	
Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:	1:2	1:4

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни:

Навчальна дисципліна «Філософія права» вивчає природу та сутність права, його роль в житті людини, суспільства і держави. Її головними інтенціями є: розширення наукового та культурного кругозору; аналітика світоглядних і філософсько-правових проблем сьогодення; ґрунтовне знайомство з роботами провідних філософів і юристів; формування понятійно-

категоріальної бази; оволодіння методологією та методами наукового дослідження; залучення до процесу рефлексії.

Мета: підготовка висококваліфікованих фахівців/фахівчинь у галузі права для реалізації завдань Національної поліції України, здатних розв'язувати складні спеціалізовані завдання у сфері права, забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності тощо.

Вивчення навчальної дисципліни спирається на комплексне ознайомлення з теоретичними засадами філософсько-правової рефлексії, зокрема, зосереджується на аналізі таких проблем в контексті правової онтології, гносеології, антропології та аксіології: людина – суспільство – держава, особистість, цінності, права і свободи, свобода і необхідність, право і мораль, право і закон, рівність, толерантність, громадянське суспільство і правова держава, влада і насилля, злочин і покарання, цивілізація і культура.

Завдання: формування системних знань про об'єкт, предмет, методологію та методи філософії права; аналіз теоретичних підходів і методологічних принципів відомих філософсько-правових вчень і концепцій; аналіз сучасних проблем, основних понять і категорій філософії права; розкриття принципів взаємовідносин людини з державою, владою, законом; формування толерантного відношення до існуючого різноманіття ідей і поглядів; фокусування політики гендерної рівності; підвищення рівня правової і політичної культури; формування громадянської позиції; удосконалення професійної майстерності.

1.3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Пререквізити навчальної дисципліни: «Теорія держави та права», «Історія держави та права зарубіжних країн», «Історія держави та права України».

Постреквізити навчальної дисципліни: «Конституційне право», «Цивільне право», «Кримінальне право», «Міжнародний захист прав людини».

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ

Результати навчання дисципліни	Результати навчання					
	РН 1	РН 6	РН 12	РН 18	РН 19	РН 20
У результаті вивчення дисципліни здобувачі/здобувачки мають демонструвати здатність до абстрактного мислення, опанувати основні складові філософського мислення з метою демонстрації критичного мислення, здійснювати елементи аналізу при вивченні	+	+	+	+	+	+

основних історичних етапів філософії, та вміти їх синтезувати з врахуванням сучасності.						
Розуміти і аналізувати проблеми морально-етичного характеру, вміти примножувати та систематизувати аксіологічні складові соціальної реальності (вміти виокремлювати різноманітні види цінностей: соціальні, історичні, культурні, релігійні, фізичні тощо), визначати перспективи соціального розвитку, аналізуючи різноманітні суспільні складові такі як право, економіку, техніку, тощо.	+	+	+	+	+	+
У філософсько-антропологічному контексті вміти сприймати мультикультурність, реалізовувати толерантність, повагу, цінувати різноманітність.	+	+	+	+	+	+
Вміти застосовувати знання щодо природи і сутності права, цінності людини в подальшій професійній діяльності, усвідомлюючи практичне застосування теоретичних положень.	+	+	+	+	+	+
Знати основні вчення і концепції філософії права, розуміти та аналізувати сучасний стан філософсько-правових проблем, визначати особливості і сутність буття права, визначати онтологічні перспективи права грамотно і точно формулюючи та аргументуючи свою позицію.	+	+	+	+	+	+
Вміти креативно та неординарно представляти свою позицію щодо гносеологічних аспектів права, вміти враховувати концепцію соціальних статусів в практичній діяльності з врахуванням філософських принципів рівності та справедливості..	+	+	+	+	+	+
Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.	+	+	+	+	+	+

Розуміти моральні і професійні норми комунікації. Вміти застосовувати одержані знання при організації міжособистісних відносин, вирішенні професійних завдань, вести діалог, досягати консенсусу.	+	+	+	+	+	+
---	---	---	---	---	---	---

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	п	ін д	с.р .		л	с	п	ін д	с.р .
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА.												
Тема № 1. Специфікум філософії права.	8	2	2	–	–	4	8	2	-	-	-	6
Тема № 2. Основні концепції філософії права: Антична доба.	8	2	2	–	–	4	8	2	-	-	-	6
Тема № 3. Основні концепції філософії права: Середньовічна доба.	8	2	2	–	–	4	8	2	-	-	-	6
Тема № 4. Основні концепції філософії права: Новий час.	8	2	2	–	–	4	7	1	-	-	-	6
Тема № 5. Основні концепції	8	2	2	–	–	4	8	2	-	-	-	6

філософії права: сучасна доба.												
Тема № 6. Українська філософія права.	8	2	2	–	–	4	8	1	-	-	-	7
Разом за змістовим модулем 1.	48	1 2	1 2	–	–	24	47	1 0	0	0	0	37
Змістовий модуль 2. ПРОБЛЕМНИЙ ПРОСТІР ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА.												
Тема № 7. Правова онтологія.	8	2	2	–	–	4	8	-	1	-	-	7
Тема № 8. Правова гносеологія.	8	2	2	–	–	4	8	-	1	-	-	7
Тема № 9. Правова антропологія.	8	2	2	–	–	4	8	-	1	-	-	7
Тема № 10. Правова аксіологія.	8	2	2	–	–	4	8	-	1	-	-	7
Тема № 11. Філософський аспект проблем соціального насильства (змістовний вимір війни).	8	2	2	-	-	4	8	-	1	-	-	7
Тема № 12. Філософія війни: еволюція способів форм та цілей у збройних конфліктах XXI століття.	8	2	2	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема № 13. Правова свідомість та	8	2	2	-	-	4	8	-	1	-	-	7

правова культура. Екологічна культура права.												
Тема № 14. Філософські проблеми держави та окремих галузей права.	8	2	2	-	-	4	9		2	-	-	7
Тема № 15. Сучасні проблеми філософії права	8	2	2	-	-	4	9		2	-	-	7
Разом за змістовим модулем 2.	72	1 8	1 8	-	-	36	73	0	1 0	0	0	63
Усього годин.	120	3 0	3 0	-	-	60	120	1 0	1 0	-	-	10 0

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА.

Тема 1. Специфікум філософії права. Філософія права як наукова і навчальна дисципліна. Сучасні дискусії про предмет філософії права. Специфіка філософського підходу до права. Співвідношення філософії права з філософськими та юридичними дисциплінами. Раціоналізм і антропологізм як універсальна методологія права. Функції філософії права: світоглядна, аксіологічна, критична, методологічна.

Тема 2. Основні концепції філософії права: Антична доба. Право як феномен цивілізаційного процесу. «Осьовий час» як генеза філософсько-правової свідомості і правової цивілізації. Антична модель світу та людини. Філософська і правова культура Давньої Греції. Платон. Аристотель. Філософська і правова культура Давнього Риму. Римське право.

Тема 3. Основні концепції філософії права: Середньовічна доба. Християнська цивілізація: етичні і правові основи. Старий Завіт і Мойсееве право. Аврелій Августин. Псевдо-Діонісій Ареопажит. Антропоцентризм і гуманізм Відродження. Томас Мор. Ніколо Макіавеллі. Мартін Лютер.

Тема 4. Основні концепції філософії права: Новий час. Народження міжнародного права: Гуго Гроцій. Філософсько-правова проблематика Просвітництва (Томас Гоббс, Джон Локк, Шарль Луї Монтеск'є, Жан-Жак

Руссо). Народження кримінології: ЧезареБеккарія. Філософсько-правові концепції німецької класичної філософії (Імануїл Кант, Георг Вільгельм Фрідріх Гегель). Історична школа права (Фрідріх Карл фон Савіньї). Ліберальні політико-правові концепції: проблема співвідношення людини і держави (Ієремія Бентам, Джон Стюарт Мілль, Лоренц фон Штайн, Рудольф Ієрінг, Георг Еллінек). Народження юридичного позитивізму: Джон Остін. Державно-правова доктрина марксизму.

Тема 5. Основні концепції філософії права: сучасна доба. Сучасний консерватизм і лібералізм: порівняльний аналіз. Концепція плюралістичної демократії. Нормативізм Ганса Кельзена. Неотомізм Жака Марітена. Теорія справедливості Джона Ролза.

Тема № 6. Українська філософія права. Специфіка, основні етапи розвитку української філософії права. Михайло Драгоманов, Богдан Кістяківський, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Іван Франко. Українська національна ідея.

Змістовий модуль 2. ПРОБЛЕМНИЙ ПРОСТІР ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА.

Тема 7. Правова онтологія. Специфіка філософської і правової онтології. Політичні, економічні, моральні передумови виникнення та становлення права. Право, правовідносини, правосвідомість на різних етапах історичного процесу. Просторове і часове буття права. Ідея права, норма права і правове життя як рівні правової реальності. Свобода, рівність, справедливість як основні характеристики ідеї права. Форми буття права. Співвідношення права і закону як проблема правової онтології.

Тема 8. Правова гносеологія. Специфіка філософської і правової гносеології. Основні проблеми правової гносеології. Соціально-історичні аспекти пізнання права. Рівні правової гносеології: загальний, міжнародний, галузевий. Парадигма як основа правової теорії. Класична європейська юриспруденція про ідею права, її філософське обґрунтування, об'єктивний характер, феноменологічну даність, постійні і змінювані елементи права. Політико-правова доктрина. Філософсько-методологічна рефлексія поняття істини в праві. Класичний і сучасний підходи. Встановлення істини як мета правозастосовної діяльності. Гносеологічний аспект основних принципів кримінального процесу – всебічного, повного й об'єктивного дослідження обставин справи, неупередженості слідства, суду, суворого дотримання прав і законних інтересів учасників кримінального процесу, принципу рівності і змагальності сторін, гласності діяльності суду, презумпції невинуватості тощо. Розслідування злочину як різновид пізнавального процесу. Кваліфікація злочину як встановлення істини.

Тема 9. Правова антропологія. Специфіка філософської і правової антропології. Типи правової антропології. Особистість як суб'єкт права. Фундаментальні цінності як підґрунтя права: свобода, справедливість, гуманізм. Філософське обґрунтування прав і свобод людини. Теорія природного права як підґрунтя філософсько-правового розуміння прав і

свобод людини. Права і свободи людини і громадянина як досягнення розвитку людства, засіб об'єктивації простору особистої автономії. Три покоління прав: невідчужувані, соціально-групові, державно-національні. Конституційне визнання особистості, людського життя як мета державної політики. Право як засіб досягнення рівності і справедливості. Діалектика свободи і відповідальності. Гуманізм і проблема покарання. Природа і сутність влади. Межа влади держави над людиною. Теорія суспільного договору. Держава як найнятий громадянським суспільством і людиною менеджер. Поняття і критерії громадянського суспільства і правової держави.

Тема 10. Правова аксіологія. Специфіка філософської і правової аксіології. Правова аксіологія: історія виникнення, основні поняття і принципи, сучасні аксіологічні концепції. Ціннісні основи права. Людина як головна цінність. Загальнолюдські і правові цінності: життя, гідність, свобода, справедливість, рівність, власність.

Тема 11. Філософський аспект проблем соціального насильства (змістовний вимір війни). Специфіка філософського осмислення війни, як соціального явища. Природа суперечностей та конфліктів в суспільстві. Джерела та специфіка соціального насильства. Легітимні, нелегітимні та «мирні» форми соціального насильства. Види та зброя соціального насильства.

Тема 12. Філософія війни: еволюція способів форм та цілей у збройних конфліктах ХХІ століття. Словесний вимір війни (збройних конфліктів). Взаємодія держав крізь призму цивілізаційного підходу до історичного процесу та імовірних війн у ХХІ ст. Принципові особливості збройних конфліктів (війн) в індустріальну епоху. Принципові особливості збройних конфліктів (війн) у постіндустріальну епоху. Дестабілізація політичної ситуації як пріоритет у війнах постіндустріальної епохи. Гео економічна та інформаційна складова сучасних військових стратегій.

Тема 13. Правова свідомість та правова культура. Екологічна культура права. Поняття, основні функції, типи та структура правової свідомості. Поняття та основні особливості правової культури. Структура правової культури. Визначення та основні принципи екологічної культури права. Правові механізми захисту довкілля. Формування екологічної культури права.

Тема 14. Філософські проблеми держави та окремих галузей права. Сутність держави. Правова держава. Держава і громадянське суспільство. Філософські проблеми окремих галузей права: філософія конституційного права, філософія кримінального права, філософія цивільного права, філософія міжнародного права.

Тема 15. Сучасні проблеми філософії права. «Я» і «Інший». Толерантність. Гендер. Право та мораль: взаємозв'язок між правом і мораллю в сучасному суспільстві, проблема морального обґрунтування правових норм, питання справедливості та рівності в праві. Право та технології: вплив новітніх технологій (штучний інтелект, біотехнології, кіберпростір) на правову систему, проблеми правового регулювання цифрових технологій, питання

захисту персональних даних та приватності в цифровому світі. Право та глобалізація: вплив глобалізаційних процесів на національні правові системи, проблеми правового регулювання міжнародних відносин, питання захисту прав людини в умовах глобалізації.

5. ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

5.2. Оцінювання якості знань та видів контролю

5.2.1. Поточне оцінювання знань Здобувачів на денній та заочній формах здобуття вищої освіти в Університеті здійснюється за 4-бальною системою, де 5 балів відповідає оцінці «відмінно», 4 бали відповідає оцінці «добре», 3 бали відповідає оцінці «задовільно», 0 балів відповідає оцінці «незадовільно».

5.2.2. Підсумкове/семестрове оцінювання знань Здобувачів за результатами вивчення освітніх компонент на денній та заочній формах здобуття вищої освіти в Університеті здійснюється за 100-бальною уніфікованою системою, яка поширюється на всі навчальні дисципліни незалежно від обсягу та тривалості викладання. Розподіл балів за формами організації освітнього процесу наведений в таблиці (див. Таблицю 1).

Таблиця 1. Розподіл балів за формами організації освітнього процесу.

Денна форма	Заочна форма
Аудиторна робота – 40 балів	Аудиторна робота – 20 балів
Самостійна робота – 20 балів	Самостійна робота – 40 балів
Залік/екзамен – 40 балів	Залік/екзамен – 40 балів
Усього за навчальну дисципліну – 100 балів	Усього за навчальну дисципліну – 100 балів

5.2.3. Для денної форми навчання поточна успішність (кількість балів) Здобувачів за аудиторну роботу (на семінарських та практичних заняттях) визначається за такою формулою:

$$AP = \frac{\text{сума всіх отриманих оцінок за аудиторну роботу}}{\text{кількість аудиторних занять за семестр за аудиторну роботу}} * 8 =$$

поточна успішність (кількість балів) Здобувачів за аудиторну роботу (на семінарських та практичних заняттях), для яких оцінювання результатів навчання здійснюється за контрольними нормативами, визначається за такою формулою:

$$AP = \frac{\text{сума всіх отриманих оцінок за аудиторну роботу}}{\text{кількість нормативів за семестр за аудиторну роботу}} * 8 =$$

Коефіцієнт максимально можливого балу за аудиторну роботу, який для денної форми навчання складає 8, визначається шляхом ділення максимального балу за аудиторну роботу на максимально можливу оцінку (40/5=8).

Розподіл 20 балів за самостійну роботу визначається рішенням кафедри з урахуванням змісту запропонованих у методичних рекомендаціях завдань на її виконання.

5.2.4. Для заочної форми навчання поточна успішність (кількість балів) Здобувачів за аудиторну роботу (на семінарських та практичних заняттях) визначається за такою формулою:

$$AP = \frac{\text{сума всіх отриманих оцінок за аудиторну роботу}}{\text{кількість аудиторних занять за семестр за аудиторну роботу}} * 4 =$$

поточна успішність (кількість балів) Здобувачів за аудиторну роботу (на семінарських та практичних заняттях), для яких оцінювання результатів навчання здійснюється за контрольними нормативами, визначається за такою формулою:

$$AP = \frac{\text{сума всіх отриманих оцінок за аудиторну роботу}}{\text{кількість нормативів за семестр за аудиторну роботу}} * 4 =$$

Коефіцієнт максимально можливого балу за аудиторну роботу, який для заочної форми навчання складає 4, визначається шляхом ділення

максимального балу за аудиторну роботу на максимально можливу оцінку (20/5=4).

Розподіл 40 балів за самостійну роботу визначається рішенням кафедри з урахуванням змісту запропонованих у методичних рекомендаціях завдань на її виконання.

5.2.5. Підсумковий контроль – залік складається Здобувачами в обов'язковому порядку.

– 36-40 балів – здобувач/здобувачка вищої освіти вільно володіє навчальним матеріалом, надав/надала повну, вичерпну відповідь на поставлене запитання, з посиланням на чинні нормативно-правові акти (або правильно відповів/відповіла на 90-100% тестових завдань). Максимальна кількість балів може бути знижена, якщо під час відповіді здобувач/здобувачка вищої освіти не зробив/зробила посилання на чинні нормативно-правові акти чи допустив/допустила незначні помилки.

– 28-35 балів – здобувач/здобувачка вищої освіти володіє достатнім обсягом навчального матеріалу, надав/надала відповідь на питання але допустив/допустила помилки, що впливають на загальний висновок (або правильно відповів/відповіла на 70-89% тестових завдань);

– 20-27 балів – здобувач/здобувачка вищої освіти володіє навчальним матеріалом поверхово і фрагментарно на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу чи допускає значні помилки, які приводять до викривлення інформації (або правильно відповів/відповіла на 50-69% тестових завдань);

– 0-19 балів – здобувач/здобувачка вищої освіти не може виконати завдання, не володіє навчальним матеріалом, відмовляється відповідати на запитання або робить принципові помилки, які викривлюють усе рішення (або правильно відповів/відповіла менше ніж на 50% тестових завдань).

6. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базові

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартин Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.

2. Торяник В.М., Макушев П.В. Філософія права (в схемах та визначеннях) : навчально-методичний посібник. Дніпро, 2019. 152 с.

3. Макушев П.В., Торяник В.М. Філософія та соціологія права в схемах та визначеннях. Одеса : «Гельветика», 2020. 244 с.

4. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.

Додаткові

1. Загальна декларація прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Шевченко А.Є., Холоднюк С.З. Соціально-правова цінність людини в сучасному праворозумінні. Вінниця : ТОВ «Твори», 2019. 268 с.
4. Фуллер Л. Мораль права. Київ : ЦУЛ, 2021. 360 с.
5. Філософія порівняльного правознавства. Кресін О.В. Київ : Логос, 2015. 540с.
6. Балинська О.М. Семіотика права : монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2013. 416с.
7. Балинська О.М. Семіотика права : словник (категорії, поняття, терміни). Львів: ЛьвДУВС, 2013. 92 с.
8. Філософія права : Комплексні навчально-методичні матеріали / уклад. Н. І. Гончарова. Одеса : ОДУВС, 2018. 152 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116>
2. Дистанційний курс з дисципліни. URL: <https://osvita.dnuvs.ukr.education/md/course/view.php?id=37>
3. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України URL: <https://web.archive.org/web/20170709151304/http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/253>
4. Філософський енциклопедичний словник. URL: <http://slovopedia.org.ua/104/53392-0.html>